

Mándics Mihály
(1928 – 2020.)

93 éves korában elhunyt a magyarországi horvátok ismert közéleti személyisége, a bácskai bunyevácok jeles honismereti kutatója, kiváló pedagógusa, a hazai nemzetiségi politikusok érdemes alakja, dr. Mándics Mihály.

Csávolyi bunyevác horvát parasztcsaládba született 1928. szeptember 4-én. A palatáblás elemei iskola hat osztályát követően a bajai tanítóképzőt végezte el. Majd 44 éven keresztül volt aktív pedagógus szülőhelyén – ebből 24 éven át iskolaigazgató. Később a szegedi egyetemen történelem diplomát szerzett, majd ugyanott doktorált 1987-ben a magyarországi bunyevácok múltjából írott disszertációjával.

A helyi klub és Csávolyon 1964-ben létrehozta a honismereti gyűjteményt, amely 1972-től iskolamúzeumként működött. Évtizedeken át feljegyezte települése krónikáját: 1948-ban kezdte a vezetését „Szülőföldem” címmel a Bajai Állami Tanítóképző Intézetben. 1958-ban megalapította a csávolyi honismereti szakkört. A csávolyi magyar, horvát és német nemzetiségű tanulók több generációja nőtt bele a saját múltja megismerésébe és megbecsülésébe. Ezt többek között olyan gyakorlati módszerekkel is erősítette, mint a honismereti gyűjtemény tárgyainak három nyelvű feliratozása. Tebékeny részt vállalt a bajaszentistváni bunyevác tájház létrehozásában, amelyet 1979-ben nyitottak meg.

Rendszeresen publikált a Magyar Néprajzi Társaság periodikáiban, a Magyarországi Délszlávok Néprajzában, majd a Magyarországi Horvátok Néprajzában, valamint a Magyarországi Szerbek Néprajzában. Számos írását közölte a Honismeret, a Barátság, a Pedagógiai Szemle, a Honismereti közlemények, a Békési Műhely, Pogledi. a Narodni kalendar, a Hrvatski kalendar és más periodika.

Pedagógiai munkásságát „Apáczai Csere János” díjjal ismerték el. Honismereti munkájáért Honismeretért Emlékérmét kapott. A Magyar Köztársaság érdemrend lovagkeresztje kitüntetés birtokosa volt. Egyéb elismeréséből kiemeljük még, hogy az Országos Horvát Önkormányzat és a Bács-Kiskun megyei önkormányzat kitüntetésének is a birtokosa.

1974-től 1981-ig a Magyarországi délszlávok Demokratikus Szövetsége főtítkáráként tevékenykedett. Balassa Iván és Eperjessy Ernő partnere volt abban, hogy 1975-től a hazai nemzetiségek néprajzi, történeti kutatása intézményesülhessen, vagyis létrejöttek a nemzetiségi bázismúzeumok – köztük a mohácsi gyűjtemény feladata lesz a hazai délszlávok, azaz szlovének, szerbek és horvátok néprajzának gyűjtése, feldolgozása, őrzése és bemutatása. Ehhez társult a Magyar Néprajzi Társaság nemzetiségi etnográfia sorozatának az elindítása. Ugyancsak ebben az időben indul el a békéscsabai Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia-sorozat: az első konferenciát 1975. október 28-tól 31-ig rendezte meg a Magyar Néprajzi Társaság a Békés megyei TIT szervezettel karöltve. – 1961-től 1981-ig országgyűlés képviselő is volt.

Számos cikk, tanulmány, közlemény mellett 21 önálló kötet szerzője, utolsó munkája 2018-látott napvilágot; többek között 1984-ben „Csávoly község 800 éves krónikájából”, 1989-ben „A magyarországi bunyevác-horvátok története – Povijest Bunjevačkih hrvata u Mađarskoj”,

2013-ban a „Csávolyi urbárium 1772”, valamint az által 1996-ban újtára bocsájtott „Csávolyi Helytörténeti Füzetek” – eddigi – legtöbb kötete.

„Az elhunytak tiszteletére, az élőknek emlékezetül, az utódoknak megőrzésre” ajánlotta „A csávolyi katolikusok hitélete” címmel 2020-ban napvilágot látott könyvét. Élete mottójának is tekinthetjük e gondolatritmust, hiszen mind helytörténeti kutatóként, néprajzi gyűjtőként, mind politikusként, de mint pedagógusként is ez a szemlélet tükröződött vissza.

Utoljára a nyár végén beszéltünk egymással telefonon. Nyugodt, megfontolt volt a hangja, de beszélgetésünk rejtett üzenete a búcsúzás volt. Bár már a 2013-ban megjelent urbáriumos könyvét is hatyúdálnak nevezte, mégis serényen dolgozott tovább, bár arról panaszkodott, hogy ereje lankad és gyakoribb pihenésekkel kell meg-megszakítani éltető tevékenységét, a kutatást, az írást. Az utolsó évtizedekben ebben lánya, Bella volt a jobb keze, állandó segítője.

Aki életében nem ismerhette, az személyiségét a „Priče sa bunjevački' salaša”, azaz a 'Történetek a bunjevac tanyákról' című, családi ihletésű kötetéből ismerheti meg.

Írásaiban a Duna-Tisza köze falusi horvátjainak – tanyavilággal tarkított – életét a megélt gyerekkori tapasztalatokkal háttérrel tudta bemutatni következetes, módszeres gyűjtő és forrásfeltáró munkával. De tanítói, nevelői habitusa mindvégig kéz a kézben járt a gyűjtő, kutató emberével: mindig az átadás, a továbbadás, az örökítés szándékával aprópénzre váltotta tudását a honismereti klubon, az ismeretterjesztő írásokon és az iskolások nevelésében, oktatásában. A hagyatékából pedig eddig még közöletlen forrásanyag kerülhet majd elő: elég csak arra gondolni, hogy több mint félszáz kéziratos kötetet tesz ki Csávoly krónikája.

Horváth Sándor